

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

III. ÉVFOLYAM, 2013. SZENT GYÖRGY HAVA

KÉPKOMMENTÁROK (4)

Ezt a sorozatot azért bocsátotta útjára a múltidéző, mert a régi fotográfiák által dokumentált múlt már végérvényesen elenyészett. Azt a falut, amit ezek a képek megidéznek, már csak néhány emlékezte képes megidézni, a ma élőknek, és az utánunk jövőknek más fogalmi képek sem alakul ki róla, hiszen nem tapasztalhatták meg, mivel a Kádár korszak végére gyakorlatilag elhaltak a korábban évszázadokon keresztül élő faluközösségek. Akik itt maradtak még a múltból, szinte rezervátumban érzik magukat, mint Amerikában a rézbőrűek. A magyar falu, így a miénk is, egy kivesző rezervátum, kihaltak a paraszti életforma rekvizitumai, ezekről már csak ezek a megbarnult fotográfiák tudósítanak. 1932. március 31-én készült az első fénykép, a közeli képkivágás ellenére jól látszik a falusi konyha tisztára meszelt enteriőrje. A férfi csoportkép lipárti férfiakról készült a Gyöngyös partján, a személyek ezen a képen is ismeretlenek, talán a Szkok testvérek (Andor és Pál) is köztük vannak. Húsvéthétfői piros-tojásba való pénzdobálás, amit általában a lipárti templom melletti réten szoktak

játszani a fiúk, ezúttal egy ismeretlen ház udvarán történik mindez. Egy szécsenyi családkép az első tavaszi napsütésben. A lipárti Nagy Anna, és fia, Gombkötő József saját udvarukon. Egy ismeretlen szécsenyi családkép öt lánnyal és egy fiúval. Ismeretlen gyerekek a faluból, lehet, hogy azonosak az előző képen szereplőkkel. Tyúketetés a lipárti Sütő család portáján, tavaszi napsütésben. A lipárti Horváth Antal egy elmosódott arcú kisgyermekkel, talán Horváth Margittal, saját udvarukon.

Az udvar biztonságában, amikor az még az egész világot jelenti - négy fűben ülő ismeretlen a faluból. Az eddigi fotók a múlt század húszas-harmincas éveiből valók. A szécsenyi Pungor család, a házuk előtti virágok közt, a délelőtti napsütésben, a negyvenes évek elején. Két ismeretlen szécsenyi kislány a tavaszi százszorszépek közt, talán az új kastély kertjében valamikor a második világháború utáni időkből. (Képek: A Vasszécsenyi Digitális Fotóarchívumból.)

SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (7)

Akik átéltek a második világháborút, azok minden tavasszal, a soha el nem felejthető, 45-ösmárciusra és áprilisa emlékeznek vissza. Ezúttal folytatva a megszakított sorozatot, Kis József kanonok úr visszaemlékezéseit alapján idéződik fel a 68 évvel ezelőtti múlt. „Isten nevében kezdem írni - in memoriam – ezeket a sorokat 1945. április 16-án, tintaceruzával, mert a tollamat elzabrálták az oroszok. Lakásomból teljesen kitétek. Most irodám a sekrestye, hálószobám az oratórium. Koszton jegyző úrénál vagyok. Izgalmas napokon estünk át, és még mindig újabb és újabb izgalmaknak vagyunk kitéve. Március 28-án volt a Gépkocsizók és a Honvédelmi Minisztérium Légügyi Főosztályának fejvesztett elfutása. Mindig túlzó optimisták voltak, és a végén itt hagyva az ellenség részére egymilliárdos értéket a gépkocsi-javítóműhely gépeiben és raktáraiban, csak a bőrüket mentették. A német lezárta határait. A menekülő magyarokat nem eresztette be. A határnál az ellenség elérte őket. Értékes dolgaikat elszedték. A katonákat gyűjtőtáborba terelte, a civileket szabadon eresztette. Indulhattak gyalog hazafelé. Zombori őrnagyot agyonlőtték, mert nem adta át a pisztolyát és motozáskor megtalálták nála.

Szász Sándor százados, a gépkocsi-javítóműhely parancsnoka Szlovákiába menekült, mert félt, hogy a milliárdos vagyongátrahagyása miatt a németek és a magyarok föbe lövik. Gyermekeit és anyját Németország felé küldte. Maga feleségével Szlovákiának vette útját. Ez alatt itthon mindenre felkészülve vártuk az oroszokat. Sárvár felől fenyegetett az ellenség. Sárvár eleste után Szombathely felé tartott a főerő. A Sztálin-orgona muzsikája jelezte az útirányt. Szombathely, Vép, Bárdos, Tanakajd egy nappal előbb elesett, mint Szécseny. Mi is vártuk Nagyszerda és Nagycsütörtök közötti éjszakán, de nem jött meg. Nagycsütörtökön még miséztem is. Szalai Gyuszi ministráns eljött megkérdezni, hogy lesz-e szentmise. Az ő bátorsága engem is bátrabbá tett, és ágyúdörgés zenéje mellett elvégeztem a szentmisét. Utána lestük, vártuk, mikor jönnek. Most már csak a Szent László hadosztály páncélosai küzdöttek egyedül itt az ellenséggel. A németek már ellógtak. A magyar katonákat a német parancsnok tovább itt tartotta, és az volt a parancs, hogy a vasútállomás és a postaépület tájékaról a falun keresztül lőjék az oroszot. Már az ütegállások is ki voltak ásva, mikor híre jött, be vannak kerítve. Egyedül Kolta felé szabad az út. Erre felhagytak a további ellenállással. Felrobbantották a Gyöngyösön a vasúti hidat, amit már korábban aláaknáztak. A robbanás a templomban 11 ablakszemét tört ki. Felgyújtották az állomáson veszteglő - Huba - sínautót és az állomáson 4 vagonban tárolt olajt is. Az ellenség csütörtökön sem jött meg. Szerettünk volna világos nappal átesni a verésen, de ez nem adatott meg. Este lakótársakat hívtam a szobámba, hogy ne legyek egyedül, mikor az ellenség betör hozzám. Csodálatos a jószágos Úr Isten gondviselése! A nagy plébániaépületben magam maradtam, mint az árva gyertyaszál. A házvezetőnő 23 éves leány létére annyira félt az oroszától, majdnem megzavarodott. Magam küldtem, csak menjen biztonságos helyre, mert ha egyedül marad, nem lehet megmenteni. Először doktorékhöz menekült, majd jegyzőéknél állapotodott meg. A két konvenció cselédem ment házukba, családjukat menteni. Természetesnek találtam. Nem vettem tőlük zokon. A faluból sem lehetett senkit magamhoz hívni, mert mindenki a sokaságot kereste. Mikor így magamra maradtam, az Úr Jézus kopogtatott be hozzám szerdán estefelé egy szegény toprongyos külsejű, remegő kezű, sántikáló vándor képében. Az volt a kérése, hogy hadd aludjon az istállóban, mert szombathelyről jövet nem tudja folytatni útját Hegyhátkisbér felé, a Rába mentén folyó harcok miatt. Kalmár István kocsisom még keményen igazolásra szólította fel a szegény embert, de én nem hagytam zaklatni. Megmondtam, hogy az iskolában aludjék. Ez az ember Egyed Géza volt, Szombathelyen kocsiszkodott. Mivel kibombázták, azért indult hazafelé Hegyhátkisbérbe. – Megjegyzem Kalmár István kocsisom csak azért haragudott előbb, mert tele volt borral. A gépkocsizók a Rosenthal-féle pincében hagytak 1400 liter bort. Hogy az oroszok meg ne vaduljanak tőle, a falubeliek vödörrel hordták szét a bort. Amit nem győztek meginni, azt a földre kifolyatták. A gépkocsizók lisztet is sokat hagytak itt, petróleumot, olajat. Még a ruháikat sem tudták egészen elvinni. Találtak tisztai zubbonyt, nadrágot, csizmát. Vitt boldog, boldogtalan. Csütörtök este kértem Egyed Gézát, hogy ne az iskolában háljon, hanem a szobámban a sezlonon. Mindkettőnknek jobb, ha nem egyedül találja az ellenség. Így is történt. Este rendes időben, 9 körül lefeküdtünk. Éjfél körül nagy bombacsattanás ébreszt föl. Felöltöztem. A falu végén az én földemre esett egy bomba. Ettől törtek ki a templom hiányos déli ablakszeméi. Két óra körül sok szekér zörgése hallatszik. Felkeltettem lakótársamat is, hogy itt van az orosz. Egyszer csak zörömbölnek az ajtón. A sötétség miatt szerettem volna húzni, halasztani az ajtónyitást, míg egy kicsit hajnalodik. Zörgötték, döngötték az ajtót, de a keresztvas nem engedett. Megunták, abbahagyták. A csendben kimegyek a folyosóra, kinézek az udvarra. Látom, a pince ajtó kitérve. Az összes mellékhelyiségek ajtói, kapui kinyitva. Mindegy már! Ha lehet, a lakást még tartjuk. Háromnegyed óra múlva döngtetik az ajtót, de ezek is abbahagyták. Később is zörgötték, de nem túl erősen. 5 óra tájban aztán olyan erővel döngötték, rúgták, hogy félt volt, hogy az ajtószárfa dől be. A keresztvas ekkor sem engedett. Erre nekiesetek az udvari szoba ablakának. Bevágták, feszegetni kezdték. – Most már be kell engedni őket. – mondja a lakosom. Én is ezen a véleményen voltam, mert hát az alacsony ablakon igen könnyen bejöhetek volna. Kimentem, kinyitottam a folyosó ajtót. Kezeimet megadásra feemeltem. Elöttem állt 5 orosz tiszt. Az egyik hangosan mondja: pópa. Jöttek egymás után. – Germánsíki szoldáten? – Nichts, nichts. – Snájdigan végigmennék a folyosón, spejzen, házvezető szobáján. Egy kukkot nem szólnak. Én az összes kulcsokat egy skatulyában, a kezemben tartom. Az én folyosómra be sem mennek. Szó nélkül távoznak. Lehetséges ez? – kérdezem magamtól. Az első látogatást meg lehet így úszni? Köszönöm, Jézuskám. Most ha mások jönnek, a zsebórámat már nem adom nekik, hiszen a nélkül is béna leszek munkám végzésében.

Lecsúsztottam a reverenda aljába a zsebórát és még a mai napig, megvan. Azután jöttek a kutatók, kosztolók. Szekeres bácsi sütötte nekik a tojást, és szolgált fel a tiszturaknak. Egy kínai képű mosakodott is. Azután itták az eperpálinkát borospohárból, itták a nyers tojást és tejet. Elvitték a töltőtollamat, üvegtollamat, zsebkésemet, 2 ébresztőórát. Az éjjeli látogatók a pincében megittak 5 liter bort, megették a magunk számára bekészített húst, szalonnat, húsos kolbászt. 5 db mosdószappanomat is elvittek. Az üres fonott kosarat sem hagyták itt.” (Képek: A faluban állomásozó Drajkó Sándor hadnagy felesége, Schuster Anna várandósan kislányával egy lipárti szekéren, a házaknál elszállásolt magyar katonai egységek a faluban.)

VASSZÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (14)

Ezúttal kicsit tágabban értelmezi a Múltidéző a képzőművészet fogalmát, és azt kiterjeszti a fényképezésre is, hisz az is egyfajta képalakítás. A most bemutatott alkotó néhány fotóját már eddig is bemutatta a lap (Ambrózy Teréz lipárti tölgyfája, a lipárti templom Mária szobra), tehát ebből a szempontból sem lehet ismeretlen Pintér Gábor kerttervező mérnök az olvasók

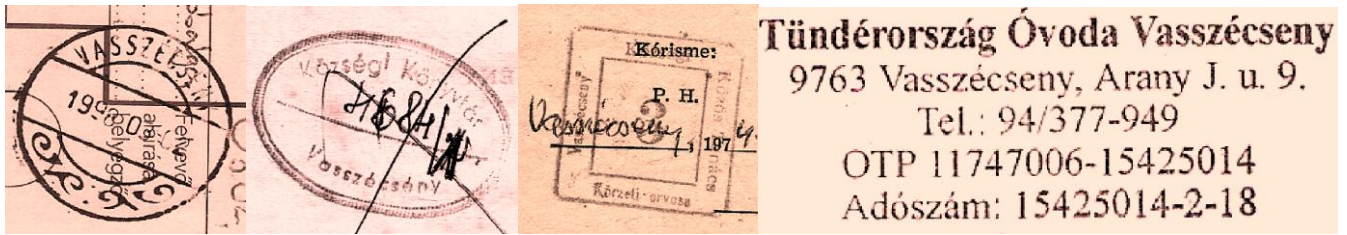

számára. 1970. december 17-én született Szombathelyen, az általános iskolát Vasszécsenyben, a középiskolát Szombathelyen végezte el a Dísznövénykertész Szakközépiskolában. 1995-ben diplomázott kertészmérnök szakon, a Kertészeti Egyetemen, Budapesten. 1988 óta foglalkozik fotográfiával, neki köszönhető, hogy fényképfelvétel maradt fenn Ambrózy Teréz tölgyfájáról, vagy a lipárti templom mellett álló hárfáról. (Mindkettőt már rég kivágták.) Természeti és épített örökségünk szenvedélyes megőrkítője, különösen értékes a középkori templomainkról készített fényképsorozata. 2006-ban Ő tervezte a szécsenyi játszótérét. (Képek: Pintér Gábor, a lipárti több száz éves tölgyfa, a millenniumi hársfa a lipárti templom mellett, a lipárti templom távolról, a fűzi kereszt kovácsoltvas kerítése, a romos lipárti káptalanház ablakai. A romos Festetics sörház Szécsenyben, az egykori Horváth kertészet vaskapuja Szécsenyben, a lipárti templom Halottak napján, mindenki keresztje a lipárti temetőben, a lipárti képes fa a Mária képpel, a vasvári városközpont – Pintér Gábor tervezése és fotója is egyben.)

EGY KIS PECSÉTTÖRTÉNET (5)

A most következő pecsétek talán az egyéb kategóriába sorolhatók. Az első három vasúti pecsét, 1897-es az árukiadó és áruértékesítési pecsét, még Szécseny vasútállomásáról. 1912-es a vasszécsenyi vasútállomás pecsétje. A következő három postai bélyegző. Az első ezek közül szintén 1912-ből való. Ezt követi egy 1950-es és egy 1998-as postai bélyegző, jól látható, hogy még a század elején még függőleges sávozás volt a középső körmezőben, ez később eltűnik, viszont az alsó félköríves mezőben a díszítés megváltozott a század végére. A községi könyvtár ellipszis pecsétje a hetvenes évekből való, illetve dr.

Németh Árpád körzeti orvos négyzetes bélyegzője is ekkori, pontosabban 1974-es. A tündérország nevet az óvoda az ezredforduló után vette fel, az óvoda hosszú téglalap alakú pecsétje a közelmúltból való, ma is használják, mivel az iskolával ellentétben azt nem vette át az állam.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (7) MÉG EGYSZER BATTHYÁNY ALAJOSRÓL

A Múltidéző januári száma már röviden foglalkozott Batthyány Alajos életével, azonban az országos jelentőségű állam és jogfilozófiai gondolkodó irodalmi tevékenysége még Vas megyében sem kellően ismert. Még pontosan nem ismert, mikor és hogyan került Batthyány Tivadartól Szécsény Batthyány Alajoshoz, de az 1780. május 23-24.-ei, Szily János püspök által vezetett vizitáció Szécsény földbirtokosát az akkor 30 éves Némethújvári Batthyány Alajost „szabados” jelzővel nevezte meg. (Batthyány Alajos születési időpontját egyes források 1743-ra, 1748-ra, és 1750-re teszik, a Múltidéző a legelfogadottabbal, az utolsóval számolt. Természetesen megmosolyogni való a település honlapjának állítása, miszerint a Rákóczi szabadságharc leverése után, az 1710-es években Batthyány Alajos építette át az ó-kastélyt. A jegyzőkönyvben szereplő szabados jelző feltételezhetően szabadkőművességre utal.) Batthyány Zsigmond unokája, Batthyány Imre tárnokmester fia, Batthyány Ignác, későbbi erdélyi püspök öccse, 26 évesen nősült, a Muraszombati-Széchyszigeti gróf Szapáry Terézt vette feleségül. Házasságukból három leánygyermekük született, a legidősebb, Anna, 1781-ben Szécsényben született, őt követte még Alojzia

/*1787/ és Karolina /*1789/. (Mivel fiúörököse nem született, 1837-ben a magvaszakadt Batthyány Alajos örökségén, Batthyány István és Batthyány Miklós osztozkodott.) 1784-ben Ebergényi István megvásárolta Szécsényt Batthyány Alajostól, Kis József kanonok úr kéziratos hagyatékában viszont megemlíti, hogy 1780-84 között átépítették a szécsényi templomot, ami tehát Batthyány Alajos kegyúri idejére esett. Hogyan is állt tehát akkor a katolikus egyházzal és az istenhittel a szabadelvű Batthyány Alajos? „Krisztus legyőz minden nehézséget, nem fél semmitől, pedig nincs királyi apparátusa, nincs törvényhozó hatalma, nincs fegyveres ereje... Krisztus országában nem volt szükség sem törvényhozóra, sem törvényhozó hatalomra, mert a szívekbe vésett szeretetnek, a törvényekre nem szoruló igazságnak, a zsarnokoskodást megvető észnek, a földre nappalt árasztó viláosságának, a minden hatalmat megvető kölcsönös szeretetnek birodalma volt... Semmi a polgárokat annyira nem javítja, és kötelességeikre nem serkenti, mint a vallás, aki ezt támadná meg, nemcsak a köz, de a magánboldogság alapjait is megtámadná, mert mind a polgárokat a vallás zabolázza, úgy a féktelen zsarnokoskodásnak is ez von határokat... A vallás a természet alkotójának tiszteletéből és erkölcsi szabályokból áll, a többi vallásban az ösöktől reánk maradt s az előző korszakok tanúsága szerint átszármazott kegyes vélemények egésze, melyek iránt a legnagyobb tisztelettel kell viseltetnünk, anélkül, hogy főbb, minden halandó iránti kötelességeinkről megfeledkezhetnénk.” Híres országgyűlési beszédét, melyben a protestánsok vallásszabadságát védelmezte, így fejezte be: „Életemnek végső percében, utolsó lehelettemmel, dadogó nyelvvel is áldani fogom a mindenség örök urát, kinek nagyságához illő nevet a gyöngye emberi elme találni nem tud... hogy megengedte nekem a haza atyjainak népes gyülekezetében oly sok jó polgár állandó boldogságához egy szemernyivel járulhatni.” Talán mondani sem kell, hogy ennek a patetikus, szabadelvű hangnak semmi köze sincs a 19. század végi, 20. század elejei szabadkőműves egyház és istenellenes hanghordozáshoz és magatartáshoz. (Képek: Batthyány család címere, Batthyány Ignác, Batthyány Alajos és Szapáry Teréz esküvői kártyája, Batthyány Alajos névtelenül kiadott műve 1791-ből, 1837-es örökösödési szerződés oldalai rokonai közt)

A következő szám tartalmából: A kányási kőpenge, Képkommentárok (5), Térképolvasás (1), Szemtanú - Kis József plébános (8), Művelődéstörténeti mozaikok (8) Még egyszer Batthyány Alajosról II.